

Cathrine och Tonny Andersen

Snogge skola – en del av kulturmiljön kring Frillesås kyrkby i Kungsbacka kommun

Skolhuset byggdes 1870 i Frillesås socken i Fjäre härad, Norra Halland. Det utgjorde Snogge skola fram till 1967, då en ny skola blivit uppförd i Frillesås samhälle.

Skolhuset står 500 meter söder om Frillesås kyrka, utefter vägen mot Veddige. Strax intill ligger Snogge gårdsbyggnad, vilken övertagits av Frillesås - Landa hembygdsförening och nyttjas som hembygdsgränd.

Den i äldre tid nord-sydliga vägen genom Halland, Via Regia, passerade mellan de markstycken, där dessa byggnader blivit uppförda och vidare förbi kyrkan och prästgården nord om desamma.

Skolhuset är placerat på ett tunnland avstyckad tomtmark inom Snogge gårds ägor.

Vid resa utefter Frillesåsvägen från väster mot öster i Löftadalen och strax efter passage av Frillesås kyrkby kommer Snogge skolhus i blickfånget tillsammans med närområdets övriga äldre byggnader, nämligen Villans f.d. skola, Frillesås prästgård, Frillesås kyrka och Snogge hembygdsgränd.

Skolhusets tillkomst, utformning och nyttjande

1865 hade skolinspektören Psilander föreskrivit att en fast skola skulle inrättas. Vid denna tid pågick bygget av Frillesås kyrka och bönderna motsatte sig den ytterligare belastning, som ett skolbygge skulle innebära.

Dåvarande kyrkoherde Wallberg, skolrådets ordförande, inköpte av hemmansägaren Börje Eliasson i Snogge ett markområde på andra sidan Löftaån från prästgården sett. Han betalade för tomten 400 kronor och skänkte den till socknen på villkor, att den skulle användas till skolbygget.

Inför uppförande av skolhuset uppstod dock tvistigheter och därmed förseningar. Skolrådet fick gå till domstol för att kunna få lagfart på marken, då Börje Eliasson vägrade lämna ut åtkomsthandlingarna. Förmodligen ligger också en tvist med kyrkoherden om skolans placering i bakgrunden. Ett enigt skolråd hade tidigare beslutat att skolan skulle byggas på prästgårdens mark utefter Frillesåsvägen. Börje dömdes att lämna ut begärda handlingar och arbetet med skolhusbygget kunde igångsättas.

Skolhuset uppbyggdes med en stomme av liggande timmer och fasader med stående lockpanel. Huset var 17 meter långt och 8 meter brett och förlades i väst-östlig riktning såsom dalens sträckning. Under sadeltaket blev övervåningens bredd med fullhöjd omkring 5 meter. Den västra delen av huset blev skolutrymmen och den östra delen lärarbostad.

Skolutrymmena utgjordes av entréhall, en skolsal och ett mindre läromedelsförråd på undervåningen. På övervåningen inrättades en sal för träslöjd. Lärarbostaden hade ett kök, ett vardagsrum och ett arbetsrum i undervåningen samt i övervåningen två sovrum och en vind för förråd och tork av tvätt.

Den 12 september 1870 kunde Snogge skola, som var den första skolbyggnaden i Frillesås, invigas. I nära hundra år, till 1967, kom denna byggnad att tjäna sitt syfte.

Lärarbostaden har under tidens gång även varit plats för officiella göromål. Löftadalens kommunledning, i vilkens arbete skolans lärare under längre perioder deltog, har utnyttjat lärarbostadens stora vardagsrum för sammanträden. I sitt arbetsrum har läraren bokfört och till kommuninnevånare fördelat ransoneringskort under 1940-talets kris- och krigstid.

Efter att skolverksamheten upphört år 1967 uthyrdes fastigheten av kommunen för bostadsändamål under en dryg 10-årsperiod. År 1978 beslöts att sälja fastigheten. Vid öppen auktion i skolsalen såldes fastigheten och övergick därmed i privat ägo som familjebostad. Ägarna (artikelförfattarna) bebor idag fortfarande skolhuset.

Byggnadens vidmakthållande och utveckling genom tiden

Fotografier från 1880-talet och 1910-talet finns i hembygdsgårdens samlingar. På dessa framträder i bakgrunden skolhuset i sin ursprungliga form. Det är ett rakt hus på torpargrund med bottenvåning och övervåning under sadeltak. Mitt på norrsidan finns en entré med dubbeldörr och på ömse sidor om denna tre fönster.

Under 1920-talet har skolbyggnadens längd ökats till 22 meter och en vinkelbyggnad tillförts mitt på husets norrsida med en längd av 2 meter och en bredd av 7.5 meter. Vid förlängningen har timmerstommen delats, varvid den västra delen har flyttats c:a 5 meter västerut. En mittdel med ovan nämnda utbyggnad mot norr har tillförts och uppbyggt med grova stående och spontade plank, vilka försetts med stående fasadbrädklädsel såsom huset i övrigt haft tidigare.

På den nya utbyggnaden återplacerades de två mittfönstren. En skolentré placerades på utbyggnadens västsida och en separat entré till lärarbostaden på den östra sidan. Förlängningen gav en bättre skolentré med större rum för omklädsel och ytterplagg, större utrymmen för slöjd i skolans övervåning, bättre förrådsutrymme intill skolsalen för läromedel samt ytterligare ett mindre sovrum tillfördes lärarens bostad i den bakre och södra delen av husets nya mittsektion.

1983 genomfördes ändringar invändigt huset för att sammanfoga skoldelen och lärarbostadsdelen till en sammanhängande privatbostad.

I övervåningen togs väggen bort mellan lärarens sovrum och slöjdsalen. En lång och genomgående hall bildades. Från denna hall nås slöjdsalen som blev sovrum, torkvinden som blev badrum, förstuga till slöjdsal som blev sovrum samt lärarens två sovrum varav det större blev vardags-, lek- och arbetsrum.

I undervåningen har mittdelens skolsalsförråd och lärarsovrums blivit ny hall med huvudentré från sydsidan. Skolentrén har blivit grovkök och garderobsutrymme.

Skolsalen är intakt så när som på griffeltavlan, som nedmonterats. Därmed kan dagsljuset komma in genom de två fönster på skolsalens norrvägg, som var dolda bakom denna tavla. Salen nyttjas för fritidsverksamheter.

Undervåningens östra del med lärarens vardagsrum, arbetsrum och kök disponeras idag såsom förr.

Förändringar i utseende efter renovering 1983

I samband med insidans tilläggsisolering och modifiering av planlösning för privatbostadsändamål utbyttes de i lärarbostaden insatta s.k. perspektivfönstren, från möjligen 1950-talet, till fönster av ursprunglig form (spröjsade fönster). I byggnadens västra del med skolsal fanns de ursprungliga fönstren kvar. Därmed återfick byggnadens fasader i helhet sitt ursprungliga utseende.

Rökkanalen till långt tidigare borttagen vedeldad köksspis frilades och ny mindre vedeldad köksspis återinstallerades. Såsom förr syns emellanåt rök från vedeld stiga ur skorstenen.

På sydsidans fasad revs en liten utanpåliggande förstuga med sidoingång till lärarbostadens kök och intilliggande sovrums. Den ersattes med en symmetriskt placerad öppen farstubro under tak med dubbeldörren in i det tidigare sovrummet, som blivit entréhall i huset.

Förändringar i utseende efter renovering 2011

I skolentré och bostadsentré på norra utbyggnadens sidor har nya dörrar kompletterats med överfönster för att bibehålla dörröppningarnas höjd i harmoni med fasadens fönsterhöjd i övrigt.

Vid omläggning av tak och taklyft har aluzinkplåt utgjort material för taklyftens täckning, rännor och stuprör och givit utseende såsom sannolikt vid byggnadens uppförande.

Vid reparation och utbyte av bottenstockar fick den stående fasadbeklädnadens nedre del skäras bort. Fasadernas underkant har därefter täckts med dubbla dropplister i grov dimension och en däremellan horisontellt liggande panelbräda. Det är en utseendeändring, som varit ändamålsenlig eftersom fasadbeklädnaden, som var i gott skick, därigenom kunde behållas. Ändringen har befunnits positiv då fasadens höjd/bredd- förhållande fortsatt är i harmoni.

Förändringar i övrigt

Från början antas uppvärmning av skolhuset ha skett med kakelugnar. Smådelar av ugnskakel, möjligen från utförda reparationer, har påträffats i förrådsutrymme i uthus. I torpargrunden är placerat ett centralt och på marken beläget pannrum, där en gjutjärnspanna med modellår 1947 och en varmvattenberedare från samma tid är placerad. Gjutjärnspannan har under senare tid eldats med en oljebrännare. År 2010 återställdes pannan till ursprungligt skick vilket möjliggör koks- eller vedeldning såsom förr. En bergvärmepump installerades och kopplades till det befintliga grova rörsystemet för värme och varmvatten.

Det gedigna hantverket och grova materialet i byggnaden, dess visade ståndaktighet under sekellång tid samt det gångna årets underhållsåtgärder utgör förutsättningar för att skolhuset under ännu lång tid framöver väl kommer att tjäna som privatbostad och uppfylla sin givna plats i kulturmiljön.

Efterord

Fördolda ting i byggnaden från gången tid har kommit i dager

Sedvänjan från förr, att hantverkare lämnade spår efter sig har framkommit. Vid ombyggnad av köksskåp hittades ett mynt inlagt bakom en fastspikad list. Myntet hade samma årtal från 1940-talet, som i handskrift fanns angivet på en återfunnen brädbit inlagd i köksbänkens sockel. Årtalet anger säkerligen tiden då arbetet utfördes. Snickaren hade också på denna brädbit angivit sitt namn och namnet på gården i grannskapet, varifrån denne kom.

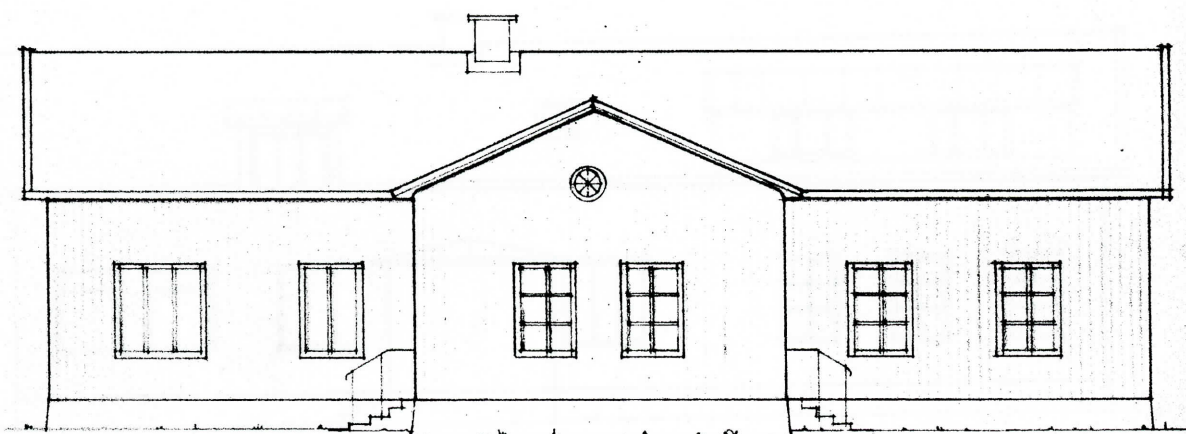
Bland trossbottnarnas havstång och sågspån har återfunnits spår från byggnadsarbetets vilopausar i form av gamla dryckesflaskor och tidningssidor. De senare har varit särskilt spännande att läsa.

Även spår från kommunal verksamhetsledning har kommit i dager. I trossbotten återfanns en omsorgsfullt omslagen bunt med dokument i A5-format. På buntens omslag stod sirligt i handskrift med bläck: "Till Kommunalfullmäktigeordförande i Löftadalens landskommun". Buntens innehöll en serie av SFS (Svensk författningssamling) från mellankrigstiden. Det översta exemplaret återgav den reglering av ubåtskrigföring, som överenskommits mellan staterna i Nationernas Förbund (föregångare till FN). Regleringen föranleddes av erfarenheter från första världskrigets sjöstridsverksamhet och syftade till att minska mänskligt lidande i framtida konflikter. Fyndet var av särskilt intresse och uppseendeväckande, då skolhusets ägare och boende till yrket var sjöofficer vid svenska Flottan.

Bildbilaga 1

Snogge skola, fasad mot norr 2012

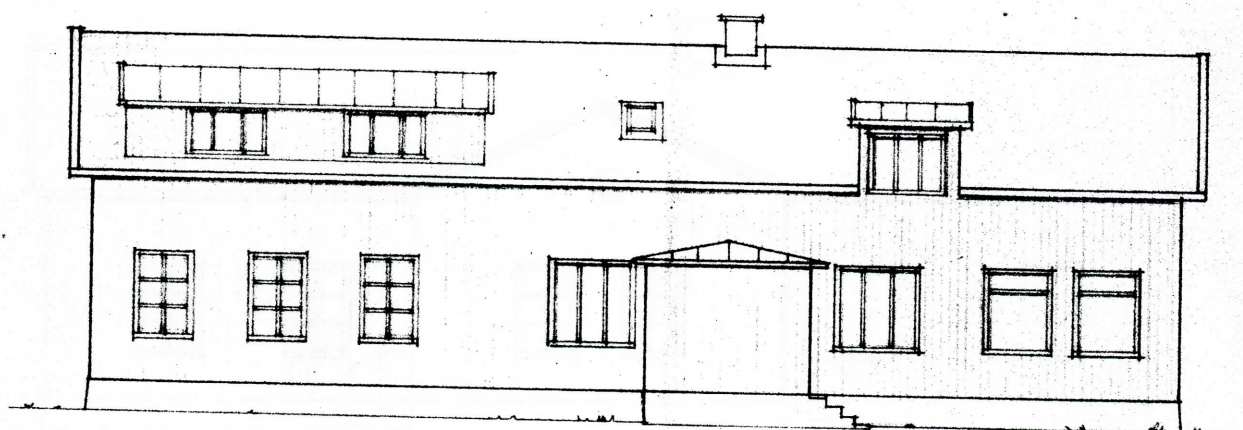
FASAD MOT NORDVÄST

Snogge skola, fasad not norr 1967

Bildbilaga 2

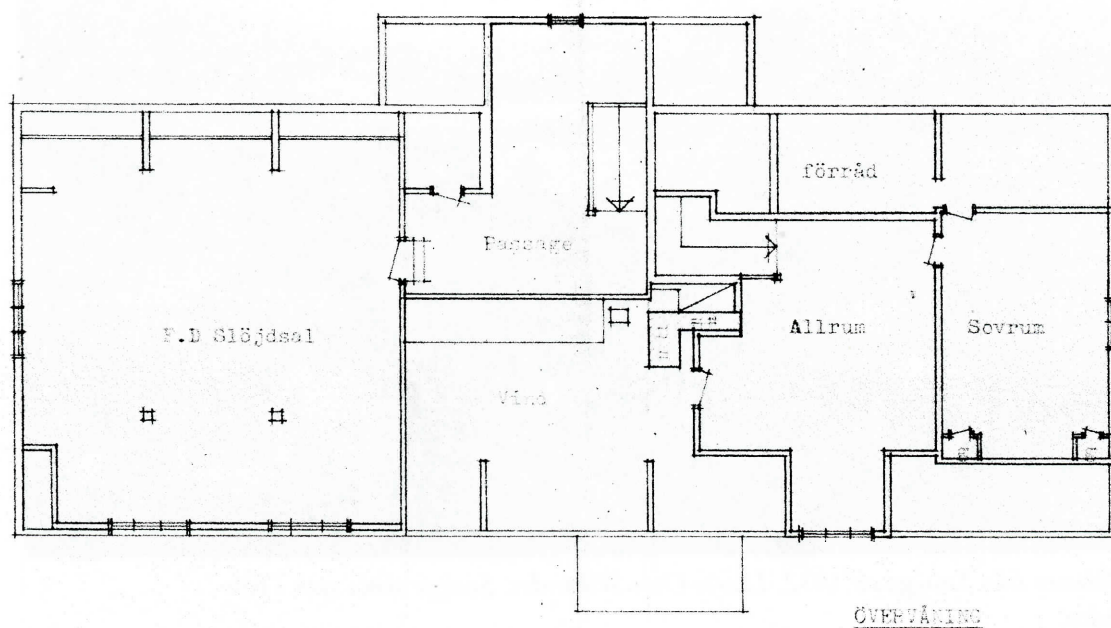
Snogge skola, fasad mot syd 2012

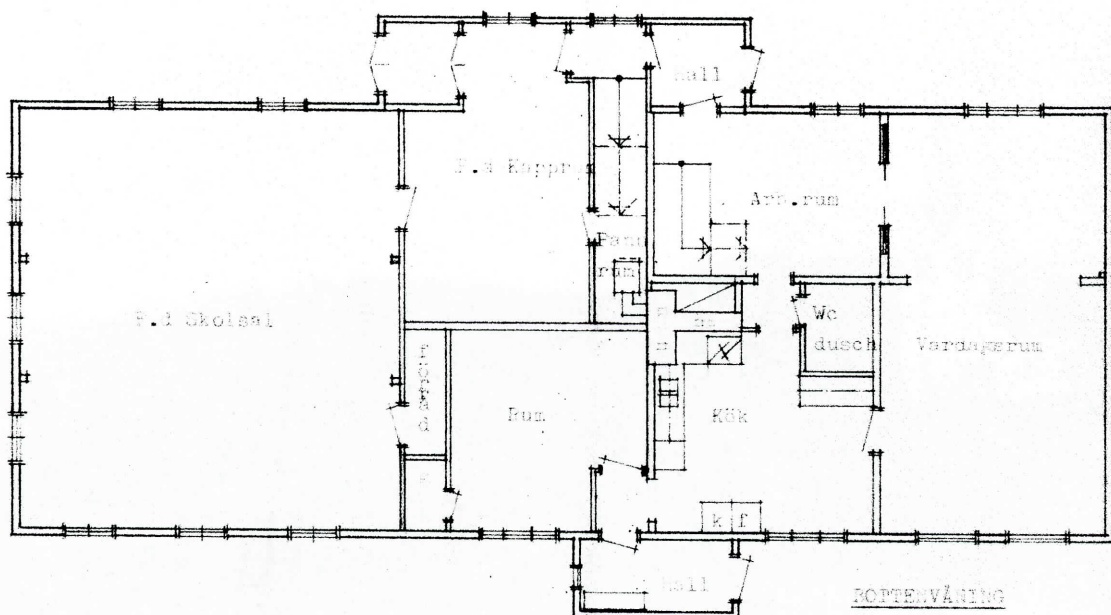
FASAD MOT SYDOST

Snogge skola, fasad mot syd 1967

Bildbilaga 3

Snogge skola, övervåning

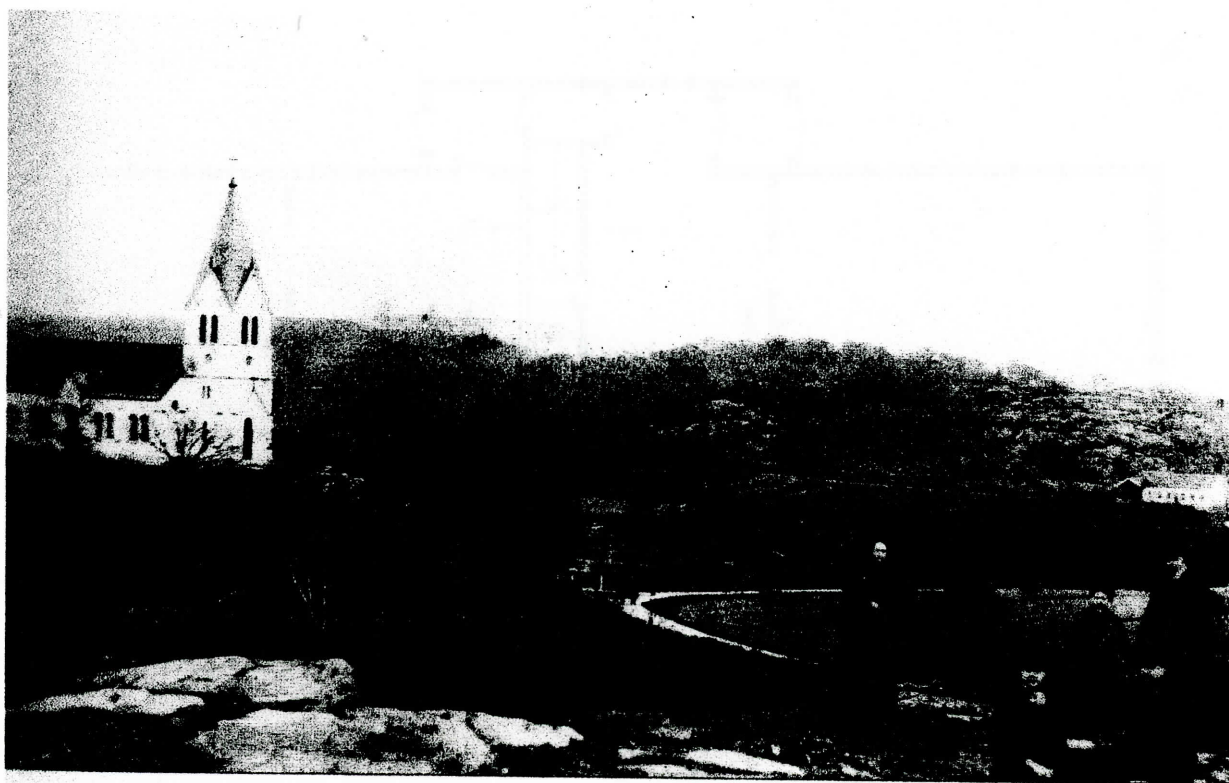
Snogge skola, bottenvåning

Bildbilaga 4

Skolklasser från Snogge ca 1912. Lärare Otto Wikander. Snogge skola syns i bakgrunden.

Snogge skola i bakgrunden, 1910-talet

Frillesås kyrka på 1880 - talet. I förgrunden prosten Svensson med familj.

Snogge skola i bakgrunden till höger, 1880-talet